

SAVET ZA ŠTAMPU

Brzo, besplatno, pravično.

IZVEŠTAJ O MONITORINGU POŠTOVANJA KODEKSA NOVINARA SRBIJE U DNEVNIM ŠTAMPANIM MEDIJIMA U PERIODU OD 01. MARTA DO 30. NOVEMBRA 2017. GODINE

UVOD

U periodu od 1. marta do 30. novembra posmatrano je osam dnevnih novina koje se distribuiraju na nacionalnom nivou, i to: Politika, Danas, Večernje novosti, Blic, Alo, Kurir, Informer i Srpski telegraf.

Beleženi su nesporni prekršaji Kodeksa novinara Srbije, koji su prikazani u tabeli, koja je sastavni deo ovog izveštaja, i u kojoj su navedeni naziv medija, datum objavljivanja, rubrika, strana i naslov teksta. Opšti utisak jeste da je nivo poštovanja Kodeksa novinara Srbije na niskom nivou, da u nepoštovanju prednjače listovi sa tabloidnom uređivačkom politikom (Srpski telegraf, Alo, Kurir, Informer), dok je kod Blica i Večernjih novosti nivo prekršaja znatno niži. U listovima Politika i Danas, broj prekršaja je zanemarljiv u odnosu na ostale praćene medije.

Važno je napomenuti da nije težina svih prekršaja ista, tako da je kod nekih medija uočena težnja za namernim pravljenjem prekršaja, dok kod jednog broja, istina malobrojnih, dosta prekršaja se može podvesti pod nepažnju ili nedovoljno poznavanje Kodeksa.

OPŠTA ZAPAŽANJA

Ukupno su zabeležena 5292 teksta u kojima su prekršene jedna ili više tačaka Kodeksa novinara Srbije, dok ih je prošle godine u periodu 1. april – 31. decembar zabeleženo 5447.

Ukoliko poredimo iste periode u dosadašnjem toku monitoringa, očigledan je konstantan rast broja kršenja profesionalnih standarda. Od aprila do novembra 2015, zabeležena su 2962 sporna teksta, u istom periodu 2016. čak 4402, dok je ove godine takvih tekstova bilo 4717.

Najveći broj prekršaja Kodeksa, baš kao i u prethodna tri monitoringa, odnosi se na Poglavlje IV - pre svega na tačke 3 (kršenje prava na pretpostavku nevinosti) i 7 (PR sadržaj koji je predstavljen kao novinarski, bez jasne naznake da je reč o marketing).

U odnosu na prethodne godine, veliki skok zabeležen je u broju prekršaja Poglavlja II - koje se, između ostalog, tiče političkog svrstavanja medija i objavljivanja naslova koji ne odgovaraju sadržini i suštini teksta: tokom 2015 u 116 tekstova bile su kršene jedna ili više tačaka tog poglavlja; tokom 2016. bilo ih je 296, a tokom 2017. čak 431.

Isto tako, drastičan je skok kršenja Poglavlja V Kodeksa novinara Srbije, odnosno tačaka koje se odnose na slepo verovanje u tvrdnje izvora koji slede svoj interes, kao i na izostavljanje informacija koje bi mogle bitno da utiču na stavove čitalaca. Tokom prve godine monitoringa bilo je 287 takvih tekstova, tokom 2016. bilo ih je 314, da bi u 2017. taj broj bio više nego dupliran - 692.

Kada su u pitanju pozitivni trendovi, njih, pre svega, beležimo u domenu kršenja prava na privatnost (Poglavlje VII): tokom 2016. bilo je 1272 prekršaja tog prava, dok je ovaj put zabeleženo 830 tekstova spornih u tom kontekstu. Takođe, zanimljiv je i drastičan pad broja tekstova u kojima je prekršena jedna ili više tačaka Poglavlja I koje se odnosi na istinitost izveštavanja: tokom 2016. bilo ih je 2348, a tokom 2017 - 1834.

Treću godinu zaredom, ispostavlja se da je najveći problem kršenje prava na pretpostavku nevinosti. U manjem obimu je to bilo kod izveštavanja o manjim krivičnim delima u vidu vesti, ali u izveštajima i kometarima je taj trend veoma prisutan, često bez ikakvih dokaza, obično pozivanjem na anonimne izvore.

Jedan od primera ovakve prakse jeste mladić iz okoline Požarevca, koga je devojka, kasnije se ispostavilo neosnovano, optužila za silovanje, i koji je, nakon toga, napustio zemlju. Osim toga, tu je i primer rukovodilaca velike kompanije, koji su u marketinškoj policijskoj akciji uhapšeni, sa propratnim tekstovima u kojima im je prekršena pretpostavka nevinosti, da bi u veoma malom broju medija posle dva dana bila objavljena samo mala vest da su pušteni na slobodu, jer čak ni tužilaštvo nije tražilo da im se odredi pritvor. Naravno, kao i prošle godine, mediji su prekršili pretpostavku nevinosti skoro svih članova porodice Marjanović i ugrozili maloletnu ćerku ubijene pevačice jasno je identifikujući i iznoseći neproverene informacije, pod sugestivnim naslovima: "Jana svaki dan gleda 'Zadrugu' i place", "Jana traži da vidi ubicu majke", "Janin crtež otkriva strašnu tajnu", "Zašto mala Jana pravi pokojnu mamu na podu?".

Drastičan porast broja spornih tekstova o porodici Marjanović zabeležen je od druge polovine septembra, kada je - pod sumnjom da je ubio suprugu - uhapšen Zoran Marjanović. Od 16. septembra do kraja tog meseca bilo je čak 82 takva teksta, u oktobru ih je zabeležno 89, da bi tek u novembru došlo do zatišja i broja 32.

Novinari rubrika koje se bave estradom nisu zaostajali u prekršajima, ništa ne menjajući u svojim šablonima. I utim rubrikama veoma je mali broj tekstova u kojima nema prekršaja Kodeksa. Ovo se posebno odnosi na periode emitovanja rijalitija, koje štampani mediji doslovce "prenose".

ANALIZA MEDIJA

Alo

Dnevne novine Alo su u posmatranom periodu jedan od najčešćih prekršilaca Kodeksa novinara Srbije. Po broju medijskih sadržaja u kojima je prekršen Kodeks novinara Srbije ove godine nalaze se na drugom mestu, dok su prošle godine zauzeli četvrtu poziciju na rang listi prekršilaca Kodeksa. Najveći broj prekršaja je predstavljanje nagadjanja i pretpostavki kao činjenica, bez provere kod drugog ili više izvora, neosnovane optužbe i klevete, kršenje pretpostavke nevinosti, korišćenje anonimnih izvora, nevodjenje računa o tome da izvor sledi svoj interes, ugrožavanje dece, kao i kršenje prava na privatnost i dostojanstvo. Takodje, u ovim dnevnim novinama često je zabeleženo i nepoštovanje kulture i etike javne reči, kao i objavljivanje uznemiravajućih sadržaja, koji se najviše odnose na fotografije tela nastradalih u nesrećama i tragedijama. Novinari lista Alo, naročito u rubrikama Aktuelno, Vesti i VIP po pravilu navode izjave anonimnih izvora, koje nisu proverene i potkrepljene iz drugih izvora, i predstavljaju ih kao činjenice.

Karakteristični prekršaji zabeleženi su u martu, u vreme predizborne kampanje, kao i nakon održanih predsedničkih izbora objavljivanjem neproverenih informacija o novom sastavu Vlade. Alo je u istom stilu nastavio i ove jeseni, nagadjajući kad će biti izbori, pa je tako, u svega sedam dana, čak tri puta obmanuo svoje čitaoce objavljući različite datume izbora koji su se svi pokazali kao netačni, sve pozivajući se na „ekskluzivna saznanja“. Alo je takodje jedan od predvodnika kampanje kršenja prava porodice Marjanović i maloletne ćerke ubijene pevačice.

Blic

Iako se u delu javnosti kvalifikuje kao tabloidni medij, Blic se po broju prekršaja Kodeksa novinara Srbije redovno svrstava na sredinu liste: između tabloida i medija koji pretenduju da budu "ozbiljni". Ovaj list redovno krši odredbe o pravuna privatnost, kao i obavezu da marketinški sadržaj jasno označi. U kontekstu objavljivanja neoznačenih PR sadržaja, Blic je lansirao i svojevrsni "novitet" - reklamiranje proizvoda domaće proizvodnje na praktično svakoj drugoj strani novina, u vidu neke vrste "feljtona", bez ikakve jasne naznake da je reč o marketingu.

Večernje novosti

Večernje novosti nisu toliko često kršile odredbe Kodeksa novinara Srbije. Primetno je da se u ovom listu Kodeks najčešće prekršen u rubrici Hronika, gde je kršena pretpostavka nevinosti, kao i pravo na privatnost i dostojanstvo ljudi o kojima pišu. Kod Večernjih novosti zabeležen je i veći broj objavljivanja komercijalnog sadržaja u novinarskoj formi. Pomenuta kršenja zabeležena su u rubrikama Ekonomija i Hronika, dok u drugim rubrikama prekršaja gotovo da i nema. Od septembra primetan je blago povećan broj tekstova na prednjim stranama u kojima su pretpostavke i nagadjanje predstavljena kao činjenice.

Danas

U dnevnom listu Danas je, kao i prošle godine, od prekršaja zabeleženo uglavnom objavljivanje komercijalnih sadržaja u novinarskoj formi, sa svega nekoliko izuzetaka. Da nije bilo ovih prekršaja Danas bi, po broju prekršaja Kodeksa novinara Srbije bio na samom začelju, sa jednocifrenim brojem nespornih prekršaja Kodeksa novinara Srbije.

Informer

List Informer je ove godine "napredovao" na rang listi medija koji najčešće krše Kodeks, prešavši sa sigurnog drugog, na čak četvrto mesto. To se, nažalost, više dogodilo zbog većeg broja kršenja Kodeksa u drugim, a ne toliko zbog smanjenja broja prekršaja u tim dnevnim novinama.

Osim kršenja prava na pretpostavku nevinosti, kršenja prava na privatnost i plasiranja nedovoljno proverenih informacija (u čemu su grešili i drugi listovi), novinari i urednici Informera često su objavljivali naslove koji ne odgovaraju suštini teksta (Poglavlje 2, tačka 1), a praktično svakodnevno kršila se i druga tačka Poglavlja 2 koja se odnosi na politički i ekonomski interes izdavača ili urednika: pojava konstatovana još 2015 - da je Informer otvoreno stao u službu Srpske napredne stranke - sada je već postala opšte mesto. Zahvaljujući tome, praktično svaki tekst koji se tiče opozicije, opozicionih lidera ili kritičara režima izuzetno je politički obojen, potpuno pristrasan, nedostaju mu informacije koje bi mogle da utiču na stav čitalaca, ili je naprosto - neistinit.

Informer je takođe nastavio tradiciju progona političkih neistomišljenika aktuelnog režima, pa su se - kao i prethodnih godina, na naslovnim stranama, u ulozi optuženih, često nalazili novinari, predstavnici nevladinog sektora, čak i glumci i pevači, čije je ponašanje tumačeno kao nepatriotsko. To su, po pravilu, bili tekstovi u kojima je kršeno više tačaka Kodeksa novinara Srbije (istinitost izveštavanja, otvoreno političko svrstavanje, nepoštovanje kulture i etike javne reči, izostanak važnih informacija itd.)

Kurir

Kurir je , u odnosu na prošlu godinu, na nepromenjenoj, trećoj poziciji, po broju prekršaja medju dnevnim štampanim medijima. Kao i ranije, i u ovom periodu najveći broj prekršaja je nerazlikovanje pretpostavki i nagadjanja od činjenica, neproveravanje informacija iz drugih izvora, često korišćenje anonimnih izvora bez ikakve potvrde navoda, kao i neprepoznavanje da izvori slede svoj interes. Kao i u slučaju lista Alo, Kurir je brojnim spekulacijama u predizbornom i postizbornom periodu iznosio neosnovane optužbe, spekulacije o koalicijama i sastavu buduće Vlade, pretpostavke i nagadjanja predstavljao kao činjenice, a na drastičan način je kršio pretpostavku nevinosti, pravo na privatnost, dostojanstvo i integritet ličnosti o kojima se piše kao i prava dece koja su jasno identifikovana, ili su objavljeni detalji na osnovu kojih bi se lako mogla identifikovati. Kurir je jedan od medija koji je najviše kršio prava članova porodice ubijene pevačice i njene maloletne ćerke.

Za razliku od prošle godine, Kurir je u prethodnom periodu jedini dnevni list koji je, uz mali broj izuzetaka, na jasan način označavao komercijalne i PR sadržaje predstavljene u novinarskoj formi.

Politika

Politika je svakako list koji se, uz Danas, može smatrati primerom poštovanja Kodeksa novinara Srbije. Međutim, upravo su se u Politici pojavili tekstovi za koje se ispostavilo da će u - kontekstu (ne)poštovanja Kodeksa novinara Srbije - na neki način obeležiti prethodnu godinu. Iako je po broju prekršaja Kodeksa ubedljivo najpozitivniji primer od svih dnevnih listova, baš je Politika objavila dva teksta za koja se pokazalo da su im autori izmišljeni - jedan tekst je bio i tema rasprave pred Komisijom za žalbe Saveta za štampu, i to na osnovu žalbe nemačkog glumca čija je fotografija objavljena kao fotografija izmišljenog autora. Bez ikakvog preterivanja, taj je slučaj do sada nezapamćen primer kršenja profesionalnih standarda: tim pre što se redakcija kasnije izvinila, ali pažnju pritom usmerila pre svega na one koji su ih kritikovali, a ne na samu grešku.

Osim toga, Politika je u više navrata objavila tekstove u kojima se krši obaveza izbegavanja diskriminatornih sadržaja, naročito kada je u pitanju rodna ravnopravnost.

Srpski telegraf

Sad već tradicionalno, Srpski telegraf je gotovo svakog dana bio rekorder po učestalosti kršenja Kodeksa novinara Srbije.

Ovo je list u kojem su po pravilu nagađanja predstavljena kao činjenice, teške optužbe objavljene bez dokaza, a diskriminatorni sadržaji bez ikakvih ograda. Politički i svaki drugi marketing se skoro u svakom broju predstavlja kao novinarski sadržaj: praktično svakodnevno, reklamiraju se lekovi sumnjivog porekla, a u serijalu Lepa Srbija na više strana oglašavaju se uspesi lokalnih vlasti.

Baš kao i Informer, i ovo je list u kojem se otvoreno i vrlo agresivno zastupaju stavovi Srpske napredne stranke što je vidljivo u naslovima, izboru sagovornika, nekritički iznetim tvrdnjama, izostavljanju bitnih informacija.

Već drugu godinu zaredom, Srpski telegraf uporno i gotovo svakodnevno potpiruje i međunacionalnu mržnju - posebno prema Hrvatskoj i Hrvatima. To je primetno ne samo u tekstovima u političkoj rubrici, već i na stranicama rezervisanim za ekonomiju, pa čak i estradu.